

Fotografická zastavení Lešetínský fašank ve Zlíně slaví 20 let svého trvání

Jana Koštuříková

V tradičním rytmu života byl masopust časem veselí a čilého společenského dění – sateb, tanečních zábav, draček, přástek, zabíjaček aj. Zvlášť slavné až rozverně byly oslavy konce masopustního období odehrávající se poslední tři dny před Popelčíní středou, zde zvané ostatky (BARTOŠ 1891, 120) či končiny (BARTOCHOVÁ 1935, 60). Patřily k nim specifické obřady se závazným sledem událostí a obchůzkou masek, jež ve Zlíně doznaly svého osobitého vývoje. Od tradiční podoby tohoto výročního obyčeje zaznamenané ve druhé polovině 19. století Františkem Bartošem, kdy na území tehdejšího panství zlínského chodila v ostatky mužská chasa s muzikou a medvědem přes období přerušené masopustní tradice až po vznik nově koncipované podoby způsobu oslav konce masopustu v rámci novodobé akce zvané Lešetínský fašank, vázané na období po roce 1989 a místně na stejnojmennou ulici v blízkosti centra města Zlína.

Myšlenka uskutečnit lidovou veselici se zabíjačkou a obchůzkou maskovaných osob se zrodila spontánně na půdě lešetínské Hospůdky U kovárny. Akce původně vznikla jako sousedská recese a kratochvíle, jejíž první ročník se uskutečnil v roce 2000 na popud skupinky přátel soustředěných kolem zlínského herce a malíře Lubomíra Tokoše a výtvarníka Jiřího Vápa. V čele realizačního týmu již dvacet let stojí majitelé zmíněného hostinského zařízení spolu s úzkým okruhem jeho stálých hostů a starousedlíků zlínského Lešetína I.

Oslavy konce masopustu, loučení s časem veselí bylo vždy a je i nyní příležitostí k vzájemnému setkávání se, pobavení a uvolnění. Tato potřeba společnosti je stále natolik aktuální, že vzbuzuje živý zájem nejen u jejich aktérů, ale i recipientů tohoto druhu zábavy. I přes změnu jeho účastníků i jejich podoby odrážející současný stav společnosti si zdejší obchůzka ponechává některé tradiční prvky, jež však mnohdy plní nové, odlišné funkce převážně společensko-integroujícího a společensko-zábavného charakteru, bez návaznosti na jejich původní význam. Tím obchůzka dostává jiný rozměr, podobný spíše karnevalovému veselí, byť se dodržuje její starší forma, při níž maskary navštěvují jednotlivé domy, komunikují s domácími, přijímají občerstvení a tančí s ženským osazenstvem domu. Postrádá ale tradiční kolední charakter, neboť jejím smyslem není výběr naturálních ani peněžitých darů.

Organizace obchůzky se (před dvaceti lety) ujala hrstka nadšenců – mladíků sdružených kolem bratrů Vápových a Marka Uhroviče. Každoročně připravují průvod vtipných a bizarních maškar i objektů ve stylu regionální tradice i aktuálních, dobových motivů pestrého karnevalového koloritu, nesoucích se minimálně posledních třináct let pokaždé v jiném tematickém rázu. Za dobu své existence proslul originální skladbou masek pyšnicí se osobitým rukopisem svých zhotovitelů, od individuálně podomácky zhotovených kreací z nejrůznějších materiálů, zbytků ošacení a běžných předmětů denní potřeby k hotovým kupovaným maskám, často nápaditě dotvořeným ve stylu daného tématu obchůzky. Vedle pořadatelů obchůzky se jí účastní také jejich nejbližší rodinní příslušníci (ženy a děti), přátelé a v poslední době i maskované osoby z řad veřejnosti. Takto vypravený průvod, kolikrát čítající i na několik desítek maškar, vychází společně s muzikou ze dvora domu s č. p. 3582 na ulici Lešetín I a obchází další obytné domy zmíněné ulice. Bezprostředně po skončení obchůzky se průvod stává živou kulisou pro novodobé pojetí tradičního obřadu veřejné

obžaloby a pochování basy, jenž se odehrává na jevišti pivního stanu postaveného v blízkosti Hospůdky U kovářny. Hlavní protagonisté scénického výstupu jsou každoročně opakovaně najímání pořadateli fašanku.

Původně komorní akce s ryze sousedskou atmosférou se léty rozrostla na zábavu s bohatým programem, který si nenechají ujít tisíce Zlíňanů. I přes přesahující pomyslný rámec příslušné ulice si nadále zachovává své jedinečné postavení mezi městskými fašanky. Svým původem se řadí mezi nejstarší akce svého druhu s ojedinělou atmosférou, která láká návštěvníky také z jiných měst.

Svědectví o dvacetiletém vývoji a průběhu celé akce přináší výběr fotografií z fotoarchivu Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně. Předkládané snímky vznikly v rozmezí let 2000 až 2018 a jejich autory jsou vedle organizátorů fašanku a jejich přátel především pracovníci etnografického oddělení zlínského muzea, kteří se již deset let soustavně věnují dokumentaci transformace tradiční podoby této zvykoslovné aktivity v prostředí krajského města. Příspěvek si dovoluji ukončit slovy jednoho z nich, etnografa Karla Pavlišťíka, které trefně vystihují charakter zdejšího fašanku „... Tento fašank kašle na to, co bývalo jinde, a jde si svojí cestou.“ (HOLCMAN 2019, 16).

Lešetínský fašank – hlavní témata obchůzek (2010 – 2019)

2010 – hlavní téma „První kosmická výprava na Mars“

2011 – hlavní téma „Vynález zkázy“

2012 – hlavní téma „Piráti a námořníci“

2013 – hlavní téma „Velká Morava“

2014 – hlavní téma „Mexiko“

2015 – hlavní téma „Masky domorodých kmenů“

2016 – bez hlavního tématu (inspirace tradičními maskami)

2017 – hlavní téma „Punk“

2018 – hlavní téma „Zvířata, zvířátka a zvěrstvo“

2019 – hlavní téma „Žlutomodrý Zlín“

Obr. 1: První ročník Lešetínského fašanku. Účastníci průvodu masek, Zlín – Lešetín I 2000.
Fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 2: Členové Slováckého souboru Vonica při masopustní obchůzce, Zlín – Lešetín I 2001.
Foto J. Košťuříková, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

*Obr. 3: Novodobé pojetí masky pohřebenáře, Zlín – Lešetín I 2001.
Foto Z. Baťa, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.*

Obr. 4: „Basa“ a symbolické vyjádření její poslední cesty na tomto světě, Zlín – Lešetín I 2001.
Foto Z. Bafa, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 5: Fašankový průvod masek, Zlín – Lešetín I 2001. Foto Z. Bafa, fotoarchiv MJVM ve Zlíně. |

Obr. 6: Masky z obchůzky s hlavním tématem „ Monarchistické loďstvo Císaře pána“, Zlín – Lešetín I 2007. Foto L. Stavjaník, fotoarchiv MJVM ve Zlíně. |

Obr. 7: Průvod masek v čele s medvědem, Zlín – Lešetín I 2010.
Foto Z. Bafa, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 8: Masky z občůzky s tematickým rázem „První kosmická výprava na Mars“, Zlín – Lešetín I 2010.
Foto J. Košťurřková, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 9: Masky z občůzky s hlavním tématem „První kosmická výprava na Mars“, Zlín – Lešetín I 2010.
Foto J. Košťurřková, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 10: Maska „Pivní smrt“, Zlín – Lešetín I 2011.
Foto J. Košťuríková, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 11: Přípitek s panem domácím, Zlín – Lešetín I 2012.
Foto J. Košťuříková, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 12: Rej maškar u domu, tanec s ženským osazenstvem domu, Zlín – Lešetín I 2012.
Foto J. Košťuříková, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 13: Masky z obchůzky s tematickým rázem „Velká Morava“, Zlín – Lešetín I 2013.
Foto K. Czinegová, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 14: Masky XVII. ročníku Lešetínského fašanku, Zlín – Lešetín I 2016.
Foto V. Kříž, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 15: Skupinka maškar se smrtkou a medvědem, Zlín – Lešetín I 2016.
Foto V. Kříž, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 16: Masky z obchůzky s tematickým rázem „Punk“, Zlín – Lešetín I 2017.
Foto R. Ševčík, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Obr. 17: Masky z obchůzky s tematickým rázem „Zvířata, zvířátka a zvěrstvo“, Zlín – Lešetín I 2018.
Foto R. Ševčík, fotoarchiv MJVM ve Zlíně.

Poznámky:

- ¹ Období od Tří králů do počátku předvelikonočního půstu končící půlnocí z masopustního úterka na Popeleční středu.
- ² V současnosti se slaví převážně v sobotu nebo v neděli před Popeleční středou. Konkrétně ve Zlíně se tento obecně tradovaný termín v posledních letech porušuje. Např. v roce 2017 a 2019 se Lešetínský fašank konal téměř měsíc před tímto pevně stanoveným datem.
- ³ Podrobnější popis obchůzky a územního obvodu bývalého panství zlínského je uveden: Bartoš, F. 1891: Ze života lidu moravského na bývalém panství Zlínském. In: Lid a národ. Sebrané rozpravy národopisné a literární, svazek I. Velké Meziříčí, s. 9–10, 120.
- ⁴ V roce 2010 pořadatelé založili kvůli narůstající náročnosti organizace akce občanské sdružení Spolek LešetínZlín, pod jehož záštitou se od tohoto roku fašank koná.
- ⁵ Součástí Lešetínského fašanku jsou kromě obchůzky masek s pochováváním basy také vystoupení hudebních a folklorních souborů, průvod dětských masek, zabijačka, ukázka kovářského umění, prodejní stánky s různým sortimentem a atrakce pro děti.
- ⁶ Díky stále narůstajícímu doprovodnému programu fašanku i počtu jeho návštěvníků se v roce 2013 místo konání rozrostlo o sousední ulici Lešetín II a o dva roky později také o ulici Kvítkovou.

Prameny:

Bartochová, T. 1935: Z dob starého Zlína. Listy z kroniky rodu Minaříkova. Olomouc, s. 60.

Literatura:

BARTOŠ, F. 1891: Ze života lidu moravského na bývalém panství Zlínském. In: Lid a národ. Sebrané rozpravy národopisné a literární, svazek I. Velké Meziříčí, s. 120.

HOLCMAN, J. 2019: Karel chodí po zemi. Klub H+Z Zlín, s. 16.